

О. В. Гончарова, аспірантка,
кафедра міжнародного менеджменту
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІЙНА СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ ГЛОКАЛІЗАЦІЇ

Стаття присвячена розгляду проблеми співвідношення глобального і локального у планетарному розвитку, а саме — висвітленню сутності та концептуальних засад порівняно нової категорії міжнародних економічних відносин, що отримала назву «глокалізація світової економіки».

КЛЮЧОВІ СЛОВА: світове господарство, глобалізація, локалізація, регіоналізація, глокалізація світової економіки.

Актуальність дослідження. В умовах глобалізації кардинально ускладнюється структура економічного світового розвитку, трансформуються умови функціонування національних економік, видозмінюється система взаємодії між ними, тобто формуються глобальні економічні відносини, утверджується нова модель відносин між суспільствами, встановлюються нові пріоритети у розв'язанні глобальних системних проблем. Глобалізація — дуже складний багатогранний процес, який поширюється на всі явища суспільного розвитку і пов'язаний з поглибленням інтернаціоналізації світової економіки, зростанням взаємозалежності національних держав. Але сьогодні глобалізація супроводжується протилежною тенденцією — локалізацією окремих процесів. Звідси виникає явище, що отримало на перший погляд трохи дивну назву «глокалізація» — глобалізація й локалізація як одне ціле. Слід зазначити, що «локальне» і «глобальне» завжди конкурували між собою й зараз потенційно протистоять одне одному. З урахуванням зрушень у часі й у просторі, що відбуваються, їх співвідношення, їх нову роль варто переосмислити.

Аналіз досліджень та публікацій. Актуальність і значимість теми привертає увагу як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Проблеми глокалізації економічних систем у сучасних умовах у деяких ракурсах освітлені в роботах П. Гемері, Ч. Хоріюкі, М. Делягіна, О. Неклесси й ін. Певні аспекти даної проблематики розглядаються у роботах вітчизняних науковців: Л. Батченко, О. Білоруса, Т. Кальченко та ін.

Виявлення невирішених проблем. Процеси глокалізації світової економіки залишаються недостатньо вивченими питаннями сучасного наукового дискурсу, також можна відзначити велику кількість підходів до аналізу, дискусійність і навіть контрверсійність значної частини висновків щодо даної проблематики.

Формування цілей статті. Серед цілей статті: визначення концептуальних засад глокалізації світової економіки, понятійно-категорійної сутності, її передумов, причин, принципів та властивостей, а також окреслення передумов виникнення та можливих наслідків.

Основний зміст статті. У науковій літературі існує безліч трактувань глобалізації, визначені фундаментальні підходи до цього явища, що відображають різні ракурси бачення проблеми. Багато дослідників сприймають глобалізацію як суперечливий процес, що не перетворюється в цільну загалність, який інтенсифікує бінарні відносини між своїми частинами — в основному державами, але також регіонами й групами, які продовжують самовизначатися на основі моделі «національної ідентичності». Неупереджений аналіз також засвідчує, що в умовах глобалізації парадигма Захід–Схід, що розглядає світовий економічний розвиток крізь призму модернізації, ліквідації відсталості й бідності, універсальності прогресу, стала поступатися місцем парадигмам Північ–Південь і Центр — Напівпериферія — Глибока Периферія, які знімають проблему розвитку й припускають відтворення глибокої архаїки в якості функціонального компоненту світової економічної системи.

Сьогодні важко передбачити, ведуть економічні процеси у світі до створення «дійсно» глобальної економіки чи ні — ймовірні процеси як глобалізації, так і регіоналізації, фрагментації світового економічного розвитку. Оцінюючи підсумки століття, що завершилося, американський дослідник Е. Хобсбаум зауважує: «...століття закінчилося глобальним безладдям, природа якого неясна, і відсутністю видимого механізму й для усунення цього безладдя, і для того, щоб тримати його під контролем» [1, с. 89].

Усвідомлення глобальної взаємозалежності й суперечливий характер глобалізації, супроводжуваної процесами протилежної спрямованості, привели дослідників до необхідності введення нової економічної категорії, що характеризує ці процеси й введення нового терміна «глокалізація» (від *glocalization* = *global* + *localization*). Сам термін виник одночасно у різних дослідників

близько 1990 року: в 1989 р. у німецького економіста Манфреда Ланге, трохи пізніше у британського соціолога Роланда Робертсона та канадських дослідників Кіт Хемптон і Барі Вельмана. Для нового глобального світу, стверджували дослідники, характерна «глокалізація», тобто «гомогенізація й гетерогенізація» [16]. В подальшому слово — оксюморон — «глокальний» — стало девізом ХХІ століття, оскільки глобалізація всіх процесів (політичних, економічних, культурних) супроводжується їхньою всезростаючою локалізацією (регіоналізацією).

Зазначимо, що поняття «глокальний» прийшло в міжнародний обіг з японської мови й вживалося спочатку в сфері бізнесу, маркетингу. Традиційний принцип «дочакука» (dochakuка, від «dochaku», «жити на власній землі»), що означав пристосування господарських методів до місцевих умов, у 80—90-і рр. минулого століття став позначати нову й досить успішну стратегію японського бізнесу — «глобальну локалізацію», тобто пристосування глобальних цілей і перспектив ділової активності до місцевих умов. У зв'язку з японським економічним чудом цей принцип «глобальної локалізації», або «глокалізації», перейшов у практику світового бізнесу, а слово, відповідно, в інші мови світу [17, р. 39].

Сьогодні «глокалізація» має два тлумачення: непідвладність якихось локальних явищ впливу глобалізації й локальний, зі своєю специфікою, прояв тенденцій глобального характеру. Глокалізація — свого роду метафора, що вказує на те, що глобальне передбачає локальне, і навпаки. На думку Р. Робертсона, глобальне не може протистояти локальному, універсальне — конкретному. Локальне є аспектом глобалізації, глобальне створює локальне [15, р. 36].

Поняття глокалізації використовується при аналізі способів, за допомогою яких економічні актори конструюють значення, ідентичності й інституціональні форми в рамках контексту глобалізації, що розглядається в багатомірних термінах. Глокалізація «...характеризується, з однієї сторони, деволуцією практики регулювання в спрямуванні управління на регіональний рівень, а з іншої — передачею відповідних повноважень супранациональним інститутам, таким як ЄС, НАФТА й т. п.» [2, с. 27]. Як зазначає О. Неклесса, термін «глокалізація» використовується для опису діалектичної взаємозалежності місцевого (локального) і глобального вимірів в економічних, політичних і

культурних процесах. Це свого роду «глобалізація знизу», новий тип «місництва» або «локалізму», прояву «метрополізації світової економіки» [10, с. 119].

Російська дослідниця І. Кудряшова визначає концептуальні засади процесу глобалізації світової економіки таким чином (табл. 1) [8, с. 5—7].

Таблиця 1

ПРОЦЕС ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Основа

Глобалізація Інтеграція	Локалізація Фрагментація
----------------------------	-----------------------------

Передумови локалізації

<ul style="list-style-type: none"> — економія на масштабах — наукоємність виробництва — концентрація каналів розподілу — ріст технологічних можливостей і НТП 	<ul style="list-style-type: none"> — диференціація продукції — потенціал трансферного ціноутворення — роль уряду — зниження витрат транспорту й зв'язку
---	---

Продовження табл. 1

Причини локалізації

<ul style="list-style-type: none"> • криза глобалізації неоліберального типу й активізація антиглобалістського руху у світі • формування багатополюсного світу • прийняття багатьма країнами світового співтовариства Концепції стійкого розвитку й активізація зусиль у вирішенні глобальних проблем • ратифікація Кіотського протоколу й об'єднання зусиль світового співтовариства для спільного вирішення екологічних проблем • необхідність спільного вирішення питань війни й миру у зв'язку із загостренням міжнародного тероризму на планеті • ускладнення й укрупнення товарних (або факторних) ринків, у яких виникла ієрархія автономних структурних рівнів • системна раціональність, що відповідає цілісності національних і регіональних ринків і передбачає залучення в економіку всього комплексу факторів суспільного розвитку • трансформація простого конкурентного ринку в ієрархічну модель глобальної ринкової макроекономіки, що базується на системоутворюючій функції фінансового капіталу

Рушійні сили локалізації

<ul style="list-style-type: none"> • динамізм і швидкість трансформації всесвітнього ВВП у частині підвищення частки послуг, віртуальної торгівлі • істотне перевищення темпів росту світової торгівлі стосовно реального виробництва

- підвищення ролі спеціалізації й кооперування праці в процесі здійснення відтворювального циклу на базі посилення інтернаціоналізації всіх факторів і фаз даного процесу
- розвиток у міжнародних відносинах регресивних течій: сепаратизму, регіоналізму, радикального фанатизму й націоналізму, які породжують загальносвітові економічні катаклізми, що вражають різні регіони й країни

Основні принципи глокалізації

- спільна торгівля з метою досягнення оптимальної взаємної вигоди на основі вирівнювання інтересів
- свобода окремих осіб у вчиненні певних дій і відповідальності за вчинене
- свобода думок з опорою на бізнес із необмеженим набором товарів
- розвиток транснаціонального співробітництва на основі діалогу між місцевими й регіональними структурами при необмеженому використанні м'якого комерційного тиску

Властивості глокалізації як категорії міжнародних економічних відносин

- локальність (обмеження поширення, наявність кордонів і меж)
- самодостатність і самозабезпеченість деяких великих економічних систем
- всеохоплення (сприйняття світового простору як єдиного цілого)
- динамічність (змінюється із часом залежно від історичного моменту, рівня розвитку НТП та ін. факторів)

Закінчення табл. 1

Властивості глокалізації як категорії міжнародних економічних відносин

- суперечливість (відкриває нові можливості й пов'язана з величезними витратами)
- багатофакторність (проявляється в результаті взаємодії численних факторів)
- невизначеність (відсутність єдиного загальноприйнятого формулювання)
- багаторівневість (необхідність розгляду на макроекономічному — світовому рівні, національному, регіональному, галузевому)
- варіабельність (припускає множинність сценаріїв світового розвитку)
- багатогранність (включає безліч процесів і елементів)
- стихійність (процеси глокалізації ще недостатньо вивчені й тому некеровані)
- проникність
- оборотність інформаційних і енергетичних зв'язків від індивіда до загальносвітових масштабів

Наслідки глокалізації для світової економіки

- глокалізація приводить, з одного боку, до кооперації багатьох великих і малих країн, але в той же час вона сполучена із сепаратизмом малих народів, що підсилюється
- світ стає менш цільним. Зростає роль нових великих держав (Китай, Індія), які воліють не підкорятися лідируючій ролі США. Зростає прагнення окремих країн відстоювати власні інтереси (навіть у рамках ЄС)
- у регіональному масштабі відбувається згладжування диспропорційного

розвитку, вирівнювання економічного розвитку окремих країн і народів, нівелюється розрив у майновому положенні багатих і бідних, проявляється загальна тенденція до росту рівня життя в тому або іншому регіоні або регіональному об'єднанні

- на новий рівень піднімаються «соціальні ринкові моделі»
- наслідком сучасних тенденцій стає рух світу до позиції протистояння

Отже, можна зазначити, що глокалізація світової економіки — це результат синтезу процесів глобалізації й регіоналізації, під впливом яких відбувається трансформація міжнародних економічних відносин, а також випереджальний ріст локальних (внутрірегіональних, галузевих) економічних потоків (торгівлі, прямих інвестицій, міграційних потоків трудових ресурсів, інформаційного й технологічного обміну) у порівнянні з їхньою загальною динамікою у світовому масштабі, що веде до ускладнення й посилення різнорівневої конкурентної боротьби у світових масштабах між ТНК, національними державами, регіональними економічними угрупованнями, які колективно відстоюють свої позиції на світовій арені; є мірою зростаючого зближення двох полюсів — глобальності й локальності.

Також слід визначити той факт, що сьогодні розвиток світової економіки відбувається навколо взаємозалежних процесів «глокалізації» і «вихолощування національної держави». Вихолощування національної держави (hollowing out of the nation state) пов'язане зі зростанням ролі наднаціональних інститутів і регіональних блоків у реалізації регулюючих впливів й визначенні стратегічного напрямку розвитку світової економіки, а також одночасною передачею повноважень локальним органам управління, що здійснюють політику підтримки локальних умов конкурентоспроможності [1, с. 527]. Таким чином, головним викликом економічному розвитку в умовах глокалізації світової економіки стає підміна національних інтересів глобальними або локальними (регіональними) інтересами, реалізувати які покликана кожна країна, оскільки вона об'єктивно включена в даний процес. Вищенаведені явища зумовлюють актуальність проблеми адаптації країн до глокалізації, яка має здійснюватися у формі поступової виваженої лібералізації національного економічного життя та розширення відкритості економік одночасно із заходами щодо попередження та нейтралізації негативних наслідків цього процесу. Посилення процесів глокалізації світової економіки вимагає створення механізмів контролю над ними — щоб ефективно протистояти ринковим потрясінням і натиску глобальних та регіональних тенденцій на

національному рівні, державам потрібен досконалий механізм забезпечення національних економічних інтересів у сучасних умовах.

Висновки. Отже, як показало дослідження, одним із мегатрендів сучасного економічного дискурсу є так звана глокалізація світового господарства, яка означає зв'язок, єдність, переплетіння глобальних і локальних тенденцій розвитку міжнародної економіки. Глокалізація — це постійна взаємодія глобального й локального, спрямована на прискорення світового розвитку, повсюдно розповсюджений варіант глобалізації, що проявляється в здатності основних тенденцій у сфері виробництва й споживання універсальних товарів перевтілюватися в регіональні форми, тобто, підбудовуватися до специфіки локального ринку. У ході глокалізації світової економіки інституціональні/регулюючі установлення переміщуються з національного рівня й на наднаціональний або глобальний рівень, і на рівень окремих одиниць або локальних, регіональних об'єднань; економічна діяльність і зв'язки між суб'єктами стають одночасно більш локалізованими/регіоналізованими й транснаціональними.

Наприкінці ХХ — початку ХХІ ст. співвідношення процесів глобалізації й локалізації стало предметом численних наукових дискусій. Існують точки зору, що аргументують головну думку: глобалізація й локалізація — частини одного цілого й, розвиваючись паралельно, взаємно зміцнюються. Чимало аргументів і в іншій позиції — між цими двома процесами спостерігаються серйозні протиріччя. Є й третя, компромісна точка зору, виражена відомою формулою: «Мислити глобально, але діяти локально». Такий підхід, як представляється, дозволяє з необхідною обґрунтованістю розглядати ці феномени й процеси, як сполучені й, що дуже важливо, політично мотивовані.

Сучасні світові економічні реалії, обумовлені сполученням процесів глобалізації й локалізації, диктують державам персональні набори міжнародних вимог, що спрямовані на захист національних інтересів. В умовах глокалізації світової економіки для успішного національного позиціонування особливо важливим є розробка й впровадження стратегії управління держаним розвитком, що повинно бути зроблено на основі точного визначення місця країни в системі координат світового економічного співтовариства. Це і повинно стати предметом подальших наукових розвідок.

Література

1. Анлионис Г. П. Глобальный мир: единый и разделенный. Эволюция теорий глобализации. — М.: Междунар. отношения, 2005. — 676 с.
2. Батченко Л. В. Діалектика глокалізації, або локалізація як відповідь на виклики глобалізації // Прометей. — Донецьк, 2004. — Вып. 1 (13). — С. 25—29.
3. Білорус О. Г. Розвиток процесів глобалізації в постіндустріальну епоху / О. Г. Білорус, В. І. Власов. — К.: Ін-т аграр. економіки, 2007. — 52 с.
4. Войтович Р. В. Глобальний інтерес та його виклики реалізації національного інтересу // <http://www.academy.gov.ua/ej5/txts/07vrvgni.htm>
5. Долгов С. И. Глобализация экономики: новое слово или новое явление. — М.: Экономика, 2008. — 438 с.
6. Кальченко Т. В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень / Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана; [Редкол.: Д. Г. Лук'яненко (голова) та ін.] — К., 2006. — 246 с.
7. Кудряшова И. А. Внешнеторговые аспекты глокализации мировой экономики / Кудряшова И.А. // Трансформационные процессы в торговле / Под ред. О. Э. Башиной, Ю. Н. Клещевского. — Кемерово: Кузбассвузиздат, 2008. — С. 61—74.
8. Кудряшова И. А. Концептуально-теоретические основы глокализации мировой экономики / Кудряшова И. А. // Вопросы новой экономики. — 2007. — № 1. — С. 1—10.
9. Мегатренды мирового развития / Отв. ред. М. В. Ильин, В. Л. Иноземцев; Центр исследований постиндустриального общества, — М.: ЗАО Издательство «Экономика», 2001. — 705 с.
10. Неклесса А. И. Глобализация и новое геоэкономическое мироустройство // Философия хозяйства. — М., 2002. — № 1 (19). — С. 108—126.
11. Неклесса А. Новый амбициозный план // Политический класс. — 2008. — № 1 (37). — С. 12—19.
12. Неклесса А. Меморандум «Северо-Запад». Горизонты глокализации национальной государственности // <http://www.intelros.ru/index.php?newsid=63>
13. Ohmae K. The End of the Nation-State. The Rise of Regional Economies. — London, Harper Collins Publishers, 1995. — 271 p.
14. Putzel J. Globalization, Liberalization, and Prospects for the State // International Politic Science Review. 2005. Vol. 26. № 1. January.
15. Robertson R. Globalization or glocalization? // Robertson R. White K. E. (Ed.) Globalisation. Critical concept in sociology. Volume III, London 2003. — P. 31—51.

16. *Spiegler M.* Glocalization: Easier Said Than Done// <http://www.thestandard.com/article/display/0,1151,18890,00.html>

17. *Swyngedouw, E. A.* The Mammon Quest. Glocalisation, Interspatial Competition and Monetary Order: the Construction of New Spatial Scales // *Cities and Regions in the New Europe: the Global-Local Interplay and Spatial Development Strategies.* — London: Belhaven. 1992. — P. 38—51.

Статтю подано до редакції 04.02.09 р.